

Poglavlje 57

Γοργίου Ἐπιταφίου ἀπόσπασμα 5

O tekstu

Slavni grčki retor i sofist iz Leontina na Siciliji (oko 485. – oko 380. pr. Kr.) artificijelnim je i intelektualističkim stilom začetnik antičke umjetničke proze. Ovdje donesen ulomak nadgrobnoga govora – ne zna se kojim je junački poginulim Atenjanima bio namijenjen, možda se radilo naprosto o demonstraciji mogućnosti žanra – sačuvan je kao citat, reprezentativan za Gorgijine λόγοι ἐπιδεικτικοί, u djelu Dionizija Halikarnašanina (oko 60. – nakon 7. pr. Kr.) Περὶ λεκτικῆς Δημοσθένους δεινότητος (*O snazi Demostenova stila*).

Gorgija hvali ljude kojima nijedna vrlina nije nedostajala, koji su štovali duh, a ne slovo zakona, koji su se odlikovali i znanjem i snagom, davali svakomu što ga ide. Oni su umrli, ali čežnja za njima je besmrtna.

Pročitajte naglas grčki tekst.

Gorg. Fr. 6

τί γὰρ ἀπῆν τοῖς ἀνδράσι τούτοις, ὧν δεῖ ἀνδράσι προσεῖναι; τί δὲ προσῆν, ὧν δεῖ ἀπειῖναι; εἰπεῖν δυναίμην, ἃ βούλομαι, βουλοίμην δέ, ἃ δεῖ, λαθῶν μὲν τὴν θείαν νέμεσιν, φυγῶν δὲ τὸν ἀνθρώπινον φθόνον. οὗτοι γὰρ ἐκέκτηντο ἔνθεον μὲν τὴν ἀρετὴν, ἀνθρώπινον δὲ τὸ θνητόν, πολλὰ μὲν δὴ τὸ πρᾶγον ἐπεικῆς τοῦ αὐθάδους δικαίου προκρίνοντες, πολλὰ δὲ νόμου ἀκριβείας λόγων

ὀρθότητα, τοῦτον νομίζοντες θειότατον καὶ κοινότατον νόμων τὸ δέον ἐν τῷ δέοντι καὶ λέγειν καὶ σιγαῖν καὶ ποιεῖν, δισσὰ ἀσκήσαντες μάλιστα ὧν δεῖ, γνώμην καὶ ῥώμην, τὴν μὲν βουλευόντες τὴν δ' ἀποτελοῦντες, θεράποντες μὲν τῶν ἀδίκως δυστυχούντων, κολασται δὲ τῶν ἀδίκως εὐτυχούντων, αὐθάδεις πρὸς τὸ συμφέρον, εὐόργητοι πρὸς τὸ πρέπον, τῷ φρονίμῳ τῆς γνώμης παύοντες τὸ ἄφρον, ὑβρισται εἰς τοὺς ὑβρίζοντας, κόσμιοι εἰς τοὺς κοσμίους, ἄφοβοι εἰς τοὺς ἀφόβους, δεινοὶ ἐν τοῖς δεινοῖς. μαρτύρια δὲ τούτων τρόπαια ἐστήσαντο τῶν πολεμίων Διὸς μὲν ἀγάλματα τούτων δὲ ἀναθήματα, οὐκ ἄπειροι οὔτε ἐμφύτου Ἄρεως οὔτε νομίμων ἐρώτων οὔτε ἐνοπλίου ἔριδος οὔτε φιλοκάλου εἰρήνης, σεμνοὶ μὲν πρὸς τοὺς θεοὺς τῷ δικαίῳ, ὅσοι δὲ πρὸς τοὺς τοκέας τῆς θεραπείας, δίκαιοι δὲ πρὸς τοὺς ἀστούς τῷ ἴσῳ, εὐσεβεῖς δὲ πρὸς τοὺς φίλους τῆς πίστει. τοιγαροῦν αὐτῶν ἀποθανόντων ὁ πόθος οὐ συναπέθανεν, ἀλλ' ἀθάνατος ἐν οὐκ ἀθανάτοις σώμασι ζῆ οὐ ζώντων.

Analiza i komentar

τί γὰρ ἀπῆν
 τοῖς ἀνδράσι τούτοις
 ὧν δεῖ
 ἀνδράσι προσεῖναι;
 τί δὲ καὶ προσῆν
 ὧν οὐ δεῖ
 προσεῖναι;

τί γὰρ čestica γὰρ uz upitnu zamjenicu u izravnome pitanju § 517

ἀπῆν § 315.2, složhenica εἰμί

ὧν δεῖ odnosna zamjenica ὧν uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, atrakcija (asimilacija) relativa (ὧν = τούτων ἄ)

δεῖ § 244, osnove § 325.14, bezlično δεῖ otvara mjesto dopuni u infinitivu
 προσεῖναι § 315.2, složenica εἰμί
 τί δὲ česticom se ostvaruje koordinacija s prethodnom rečenicom
 προσῆν § 315.2, složenica εἰμί (uočite i rimu s τί γὰρ ἀπῆν)

εἰπεῖν δυναίμην
 ἃ βούλομαι,
 βουλοίμην δ'
 ἃ δεῖ,
 λαθῶν μὲν τὴν θείαν νέμεσιν,
 φυγῶν δὲ τὸν ἀνθρώπινον φθόνον.

εἰπεῖν § 254, osnove § 327.7
 δυναίμην § 312.5, glagol nepotpuna značenja otvara mjesto dopuni u infinitivu; kupitivni optativ iskazuje želju (§ 464)
 ἃ βούλομαι odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu i ujedno funkcionira kao objekt glavne: „ono što...”
 βούλομαι § 231, osnove § 325.13
 βουλοίμην § 231, osnove § 325.13
 δ' čestica u adverzativnome značenju: „a...”
 ἃ δεῖ odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, kao gore
 δεῖ § 244, osnove § 325.14
 λαθῶν μὲν... φυγῶν δὲ... rečenični dijelovi koordiniraju se parom čestica
 λαθῶν § 254, osnove § 321.15, rekcija τινά § 382
 φυγῶν § 254, osnove s. 116, rekcija τινά § 382

οὔτοι γὰρ ἐκέκτηντο
 ἔνθεον μὲν τὴν ἀρετὴν,
 ἀνθρώπινον δὲ τὸ θνητόν,
 πολλὰ μὲν δὴ

τὸ πρᾶον ἐπεικῆς
 τοῦ αὐθάδους δικαίου
 προκρίνοντες,
 πολλὰ δὲ
 νόμου ἀκριβείας
 λόγων ὀρθότητα,
 τοῦτον
 νομίζοντες
 θειότατον καὶ κοινότατον νόμον,
 τὸ δέον
 ἐν τῷ δέοντι
 καὶ λέγειν καὶ σιγᾶν καὶ ποιεῖν,
 καὶ δισσὰ ἀσκήσαντες
 μάλιστα ὧν δεῖ,
 γνώμην καὶ ῥώμην,
 τὴν μὲν βουλευόντες
 τὴν δ' ἀποτελοῦντες,
 θεράποντες μὲν
 τῶν ἀδίκως δυστυχούντων,
 κολασταὶ δὲ
 τῶν ἀδίκως εὐτυχούντων,
 αὐθάδεις πρὸς τὸ συμφέρον,
 εὐόργητοι πρὸς τὸ πρέπον,
 τῷ φρονίμῳ
 τῆς γνώμης
 παύοντες
 τὸ ἄφρον,
 ὑβρίζονται εἰς τοὺς ὑβριστάς,
 κόσμιοι εἰς τοὺς κοσμίους,
 ἄφοβοι εἰς τοὺς ἀφόβους,
 δεινοὶ ἐν τοῖς δεινοῖς.

γάρ čestica γάρ ovdje ističe prethodnu riječ § 519.1

ἐκέκτηντο § 272

ἐνθρον μὲν δὴ... ἀνθρώπινον δὲ... rečenični članovi koordiniraju se parom čestica

πολλὰ μὲν δὴ... ὀρθότητα „često birajući razumnu blagost ispred krute pravde, i ispravnost govora ispred točnog pridržavanja zakona”

πολλὰ μὲν δὴ... πολλὰ δὲ... rečenični članovi koordiniraju se parom čestica; δὴ označava nadovezivanje

προκρίνοντες § 231, rekcija τί τινος, osnove s. 118, složenica glagola κρίνω τοῦτον νομίζοντες... ποιεῖν „smatrajući najsvetijim i najuniverzalnijim zakonom reći, prešutjeti ili učiniti ono što je potrebno, i to kad je potrebno”

τοῦτον sc. νόμον; ukazuje na dopunu koja slijedi (τὸ δέον...)

νομίζοντες § 231, otvara mjesto dvama akuzativima

τὸ δέον § 244; otvara mjesto dopuni u infinitivu; poimeničenje participia članom § 499

ἐν τῷ δέοντι „kad je nužno”

τῷ δέοντι § 244

λέγειν § 231, osnove § 327.7

καὶ σιγᾶν καὶ ποιεῖν § 243

ἀσκήσαντες § 267

ὧν δεῖ odnosna zamjenica uvodi zavisnu odnosnu rečenicu, atrakcija relativa (kao gore) ὧν δεῖ = τούτων ἃ δεῖ

δεῖ § 244

τὴν μὲν... τὴν δ’... sc. γνώμην καὶ ῥώμην; rečenični članovi koordiniraju se parom čestica

βουλεύοντες § 231

ἀποτελοῦντες § 243, složenica τελέω

θεράποντες μὲν... κολασταὶ δὲ... suprotstavljeni rečenični članovi koordiniraju se parom čestica

τῶν δυστυχούντων... τῶν εὐτυχούντων § 243; poimeničeni particip § 499.2

τὸ συμφέρον § 231; složenica φέρω; poimeničeni particip § 499. 2

τὸ πρέπον § 231; poimeničeni particip § 499.2

παύοντες § 231

μαρτύρια δὲ τούτων
 τρόπαια ἐστήσαντο
     τῶν πολεμίων,
 Διὸς μὲν ἀγάλματα,
 ἑαυτῶν δὲ ἀναθήματα,
     οὐκ ἄπειροι
         οὔτε ἐμφύτου Ἴαρεως
         οὔτε νομίμων ἐρώτων
         οὔτε ἐνοπλίου ἔριδος
         οὔτε φιλοκάλου εἰρήνης,
 σεμνοὶ μὲν
     πρὸς τοὺς θεοὺς
     τῷ δικαίῳ,
 ὅσιοι δὲ
     πρὸς τοὺς τοκέας
     τῇ θεραπείᾳ,
 δίκαιοι δὲ
     πρὸς τοὺς ἀστοὺς
     τῷ ἴσῳ,
 εὐσεβεῖς δὲ
     πρὸς τοὺς φίλους
     τῇ πίστει.

δὲ čestica ovdje s blagim adverbativnim značenjem: „a...”

ἐστήσαντο § 311.2

Διὸς μὲν... ἑαυτῶν δὲ rečenični članovi koordiniraju se česticama

ἄπειροι rekcija τινός; pridjev otvara mjesto dopunama u genitivu (objektni genitiv)

οὔτε... οὔτε... οὔτε... οὔτε... polisindeton

σεμνοὶ μὲν... ὅσιοι δὲ... δίκαιοι δὲ... εὐσεβεῖς δὲ... rečenični članovi koordiniraju se česticama; u ovakvoj koordinaciji δέ se može ponavljati više puta

τῷ ἴσῳ τὸ ἴσον „jednakost”

τοιγαροῦν αὐτῶν ἀποθανόντων

ὁ πόθος

οὐ συναπέθανεν,

ἀλλ' ἀθάνατος

οὐκ ἐν ἀθανάτοις σώμασι

ζῆ

οὐ ζώντων.

τοιγαροῦν čestica zaključnoga značenja, § 516.4: „stoga...”

ἀποθανόντων § 254; osnove § 324.8

οὐ συναπέθανεν § 254, složnica ἀποθνήσκω, osnove § 324.8

ἀλλ' veznik ἀλλά uvodi nezavisnu suprotnu rečenicu § 515

ζῆ § 243

ζώντων § 243; objektni genitiv ovisan o πόθος, kao i gore αὐτῶν ἀποθανόντων